

OKUL SOSYAL HİZMETİ

Yahya AKTU

ÜNİTELER

- 1. Tanışma ve Dersin Yöntemsel İşlenişinin Belirlenmesi**
- 2. Türkiye Okullarında Temel Konular**
- 3. Okul Ortamı**
- 4. Öğrenci Hakları ve Öğrenci Davranışlarının Kontrolü**
- 5. Okul Sosyal Hizmet Uygulamalarında Ekolojik Yaklaşım**
- 6. Okul Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve Görevleri**
- 7. Danışmanlar ve Okul Sosyal Hizmet Uzmanları**
- 8. Okulda Davranış Problemleri (1)**
- 9. Okulda Davranış Problemleri (2)**
- 10. ARASINAV**
- 11. Okul Temelli Önleme Programları**
- 12. Okulların Yapılandırılmasında Aile ve Toplum**
- 13. Öğrenci ve Sistem Odaklı Müdahalelerin Değerlendirilmesi**
- 14. Dersin Genel Değerlendirilmesi ve Tartışılması**

Türkiye Okullarında Temel Konular

- “Merdiven modeli” ve “Çatal model”
- 8 yıllık kesintisiz ilköğretim
- 12 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim
(4+4+4)

OKULLAR VE SAĞLIK

- Akut ve Kronik Hastalıklara Yaklaşım
- Okula Giriş Muayeneleri (Görme, İşitme Taraması vb.)
- Sağlığın Korunması (Beslenme, Spor vb.)
- Çocuk Refahı (Çocuk Merkezli Eğitim)
- Okulda Yoksulluk ve Yoksunluk

Okul Ortamı

- Bir okulun iklimi "bir okulun kalbi ve ruhu" dur. Bir çocuğun, yöneticinin, öğretmenin ve diğer çalışanların okulu sevmesine ve her gün okullarında olmayı dört gözle beklemesine yol açan özdür" (Freiberg&Stein, 1999, p. 11).

Okul Risk Faktörleri

- Okuldan uzaklaştırma ya da atılma cezası
- Suç ve şiddet
- Öğretmen beklentileri ve tavırları
- Farklılık arz eden not verme politikaları
- Cezalandırma temelli ve yetersiz okula devam politikaları

Okulu Koruyucu Faktörler

- Eğitimsel olarak ilgi çekici okul aidiyetliği ya da bağlanma
- Çevresel yapı ve kontrolün uygun düzeyde olması
- Başa çıkma ve kendine değer verme durumlarını destekleyen bir müfredat yaklaşımını geliştirme

20-60-20 Okul Değişim Teorisi

- "engelleyiciler"
- "çit oturanları" (bekle ve gör)
- "değişimin aracıları"

Öğrenci Hakları ve Öğrenci Davranışlarının Kontrolü

Temel Haklar

- 1 - 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu
- 2 - VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı
- 3 - 21.10. 2004 tarihli ve 25620 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ilköğretim Kurumları Yönetmeliği
- 4 - 17.02. 2004 tarihli ve B.08.0.TTK.0.01.01.02/1558 sayılı Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi konulu Genelge(2004/10)
- 5 - İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
- 6 - Çocuk Hakları Sözleşmesi esas alınarak bir genelge eki ile öğrenci- veli - okul sözleşmesi

İSTENMEYEN DAVRANIŞLAR

- Fiziksel cezalandırma (Uyarı, Kınama)
- Uzaklaştırma ve İhraç (Kısa ve Uzun Süreli Uzaklaştırma, Okuldan Tasdikname ile Uzaklaştırma)

Okul ve SHU

- Okul sosyal hizmet uzmanları, öğrencilerin istenmeyen davranışlarını ve öğrenme güçlüklerini, onları dışlamayan bir bakış açısıyla ele almalı ve müdahale geliştirmeli; çocuk ve gençlerin ruh sağlığı gereksinimlerini karşılama, depresyon, okulu reddetme, anksiyete bozuklukları, sınav kaygısı vb. gibi sorunların uygun biçimde ele alınması için okulda psikolojik danışmanlar ve öğrencilerin öğretmenleriyle, okul dışında da ruh sağlığı uzmanları ile iş birliği yaparak sorunları ele almalıdırlar.

Okul Sosyal Hizmet Uygulamalarında Ekolojik Yaklaşım

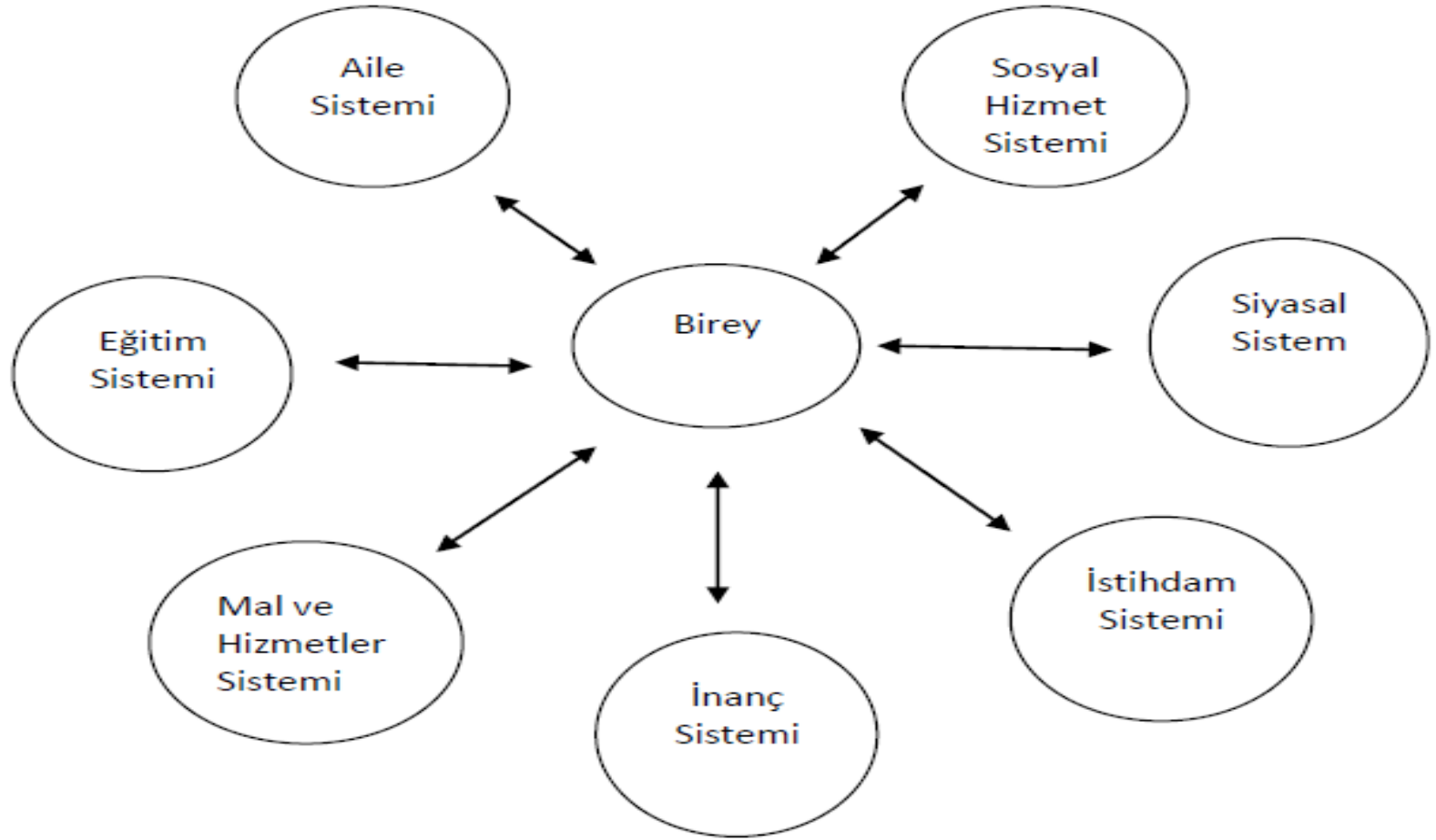
- Ekolojik yaklaşım, varlıkların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerine odaklanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, ekolojik yaklaşımı kullanarak insanların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerinin doğasını anlamaya çalışmakta ve profesyonel müdahalelerinde birey ve çevresi arasındaki kesişime odaklanmaktadırlar.

- Bronfenbrenner, insan gelişiminin giderek karmaşıklaşan dört katmandan geçtiğini ileri sürmektedir.
- Mikro sistem, bireyin içinde bulunduğu aile, okul ve işyeri gibi ortamlarını içeren katmandır.
- Mezosistem, okul- veli, ana-baba ve akrabalar gibi birimlerin etkileşimi ile oluşmaktadır.
- Eksosistem, yasal düzenlemeler, kitle iletişim araçları gibi resmî ya da gayriresmî sosyal yapılardır.
- Makro sistem toplumun ekonomik, eğitimsel, dinsel, yasal ve politik sistemlerinden oluşur.

Çocukları değerlendirmede beş ekolojik boyut ve yedi faktör

- **Fiziksel gelişim**
- **Duygusal gelişim**
- **Bilişsel gelişim**
- **Ahlak gelişimi**
- **Sosyal gelişim**

Çevresi İçinde Birey Kavramsallaştırması

OKUL SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

- Bu sorunlar kimi zaman aile içinde duygusal sorunlar, ebeveynle çatışma, kardeşler arasındaki çatışmalar, maddi imkanların yetersizliği, aile içi şiddet, ihmal, istismar şeklinde olabildiği gibi okul ortamında ise öğretmenlerle ya da okul yöneticileri ile çatışma, akranlar arasında çatışma, öğrenme güçlükleri, okula uyum sorunları şeklindedir.

Okul Sosyal Hizmet Uzmanının Görevleri

- *Öğrencinin Gereksinimlerini Değerlendirme*
- *Program Planlama ve Değerlendirme*
- *Direkt Hizmet Etme*
- *Savunuculuk*
- *Konsültasyon / Liyezon*
- *Koordinasyon ve İş birliği*
- *Yönetim / Organizasyon*

- Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği okul sosyal çalışmasının dört ana alanını tanımlamaktadır:
- 1. Bireyler ya da gruplar içinde ya da arasında var olan stresi azaltmak ya da ortadan kaldırmak için erken müdahale.
- 2. Öğrencilere, ebeveynlere, okul personeline ve toplumsal kurumlara problem çözme hizmetleri sunmak
- 3. Risk altında olan öğrencilerin erken tespiti
- 4. Başa ıkma, sosyal ve karar alma becerilerini geliştirmek için çeşitli gruplar ile çalışmak

OKUL SOSYAL ÇALIŞANLARININ ANA ROLLERİ

- *Öğrenci refahı*
- *Risk grubundaki öğrenciler*
- *Yönlendirme hizmetleri*
- *Çocuğun aileden alınması*
- Görüşme Yapma ve Eğitim

OKUL SOSYAL HİZMET UYGULAMALARININ ETİK BOYUTLARI

Okul Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (SSWAA,
2001)

- gizlilik ve gizliliğin sınırları
- mantıklılık ilkesi

DİĞER PROFESYONEL DESTEK PERSONELİNİN ROLLERİ

- *Okul psikologları*
- *Okul danışmanları (rehber öğretmenler)*
- *Okul hemşireleri*

Danışmanlar ve Okul Sosyal Hizmet Uzmanları

Benzerlikler

*Hem okul sosyal hizmet uzmanları hem de okul danışmanları müdahale ya da savunma sunabilir, daha fazla yardım için dışarıdaki diğer kurumlara yönlendirebilir ve öğrencilere ve ailelerine bireysel ya da grup danışmaları sunabilir.

Farklar

**Okul danışmanları genellikle müfredat ya da geleceğe yönelik eğitim planlamasına odaklanır; buna karşın sosyal çalışanlar sosyal ve aile problemlerine müdahale eder.*

Danışmanlar

- Okul danışmanı sosyal, duygusal ya da davranışsal problemi olduğu bildirilen öğrencilere destek sağlamak için Öğrenci Hizmetleri Bürosu ve Öğrenci Hizmetleri Koordinatörleri denetiminde çalışırlar.
- Okul danışmanları istisnai gereksinimleri olan öğrencilere uzmanlık gerektiren destek sağlamak için işe alınırlar. Bu kişiler öğretmenlere, yöneticilere, ebeveynlere, diğer çalışanlara danışır ve öğrencinin okul başarısını artırmak için iş birliği yapar. Okul danışmanı öğrencilerin etkin bir biçimde işlev gerçekleştirmeleri ve en üst düzeye potansiyellerini ortaya koymalarında yardımcı olmak için okul, aile, toplum ve diğer ilgili kurumlar arasında bağlantı görevi görür.

Okulda Davranış Problemleri (1)

Saldırganlık: “başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış”

Şiddet: “yaralamak ya da zarar vermek amacıyla kullanılan fiziksel güç”

Zorbalık: “bir öğrenciye fiziksel ya da psikolojik baskıda bulunma”

Saldırganlık Türleri

- Düşük Düzeyde Saldırganlık (Sözel ve bedensel)
- Taşınmaz Mala Karşı Saldırganlık (Vandalizm)
- Tehditler
- Fiziksel Saldırganlık

Okul SHU'nun şiddet ve zorbalığı önlemedeki rolleri

- Çocuklarda ve Gençlerde Olumlu Kimlik Gelişimine Yardımcı Olmak (Rol model, cesaret, mesleki kariyer)
- Çocuklarda ve Gençlerde Kendine Yeterliliği Geliştirmek (destekleyici ve teşvik edici olma)
- Çocuklarda ve Gençlerde Özdenetim Becerilerini Kazandırmak
- Çocuklarda ve Gençlerde Sosyal İlişki Becerileri Geliştirmede Yardımcı Olmak
- Gençlerin Toplumu Destekleyen İnanç Sistemi Geliştirmelerine Yardımcı Olmak

Okulda davranış problemleri(1)

(Devam)

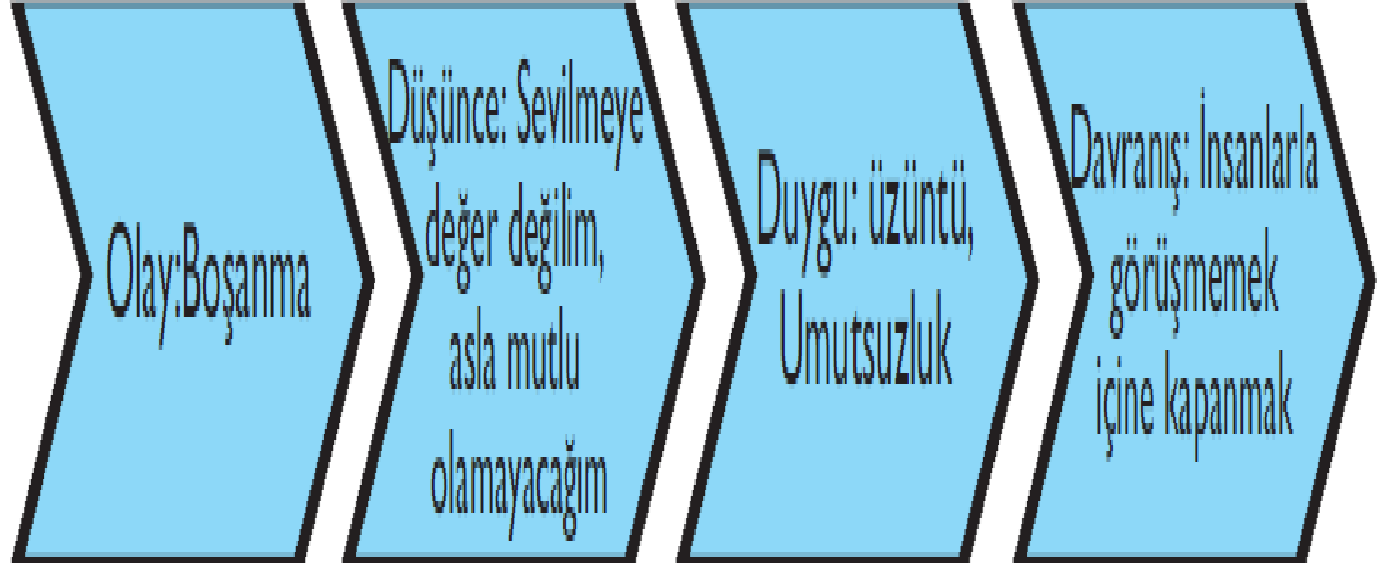
- Okuldan kaçma, okulu bırakma
- Evsizlik
- Koruyucu bakım
- İhmal ve istismar
- Boşanma ve Ayrılma
- Madde Bağımlılığı
- Cinsel Davranışlar/Hamilelik/Ebeveynlik

Okulda Davranış Problemleri (2)

- **Endişe (kaygı):** “kötü, tehlikeli bir şey olacak”
- **Korku:** “gerçek tehdit
- **Yalnızlık:** “ekonomik, sosyal ve psikolojik açılardan ait olma hissini yaşayamama”
- **Yas tutma:** “yakın birinin kaybı sonucu acı çekme”
- **Depresyon:** “derin duygusal çöküntü hali”
- **İntihar:** “yaşamına son verme girişimi”

Çözüm

*Bilişsel-Davranışçı
Model'e göre Olay-
Düşünce-Duygu-
Davranış
Döngüsü'ne bir
örnek*

Okula Yeniden Adapte Edilen Çocuklar

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan Tedbir kararları Koruyucu ve destekleyici tedbirler

- a) Danışmanlık tedbiri
- b) Eğitim tedbiri
- c) Bakım tedbiri
- d) Sağlık tedbiri
- e) Barınma tedbiri

FARKLI RENKTEN, IRKTAN, ETNİKTEN ÇOCUKLAR

- *Okul kültürüne çok kültürlü eğitim:“Herkes İçin Başarı Programı”*
- Hikâye anlatma- yeniden anlatma
- İşbirlikçi bütünleşik okuma ve kompozisyon
- Üst ya da alt gruplar okuma eğitimi
- Performansa göre okuma programı planlama
- Aile desteği

Okul Temelli Önleme Programları

- **ZORBALIĞI ÖNLEME PROGRAMI**
- Soruna yönelik bütüncül okul yaklaşımı
- Topluluğun geniş katılımı
- Söz konusu durumun müfredata dâhil edilmesi
- Öğrenci davranışlarının izlenmesinde artış
- Yardım arayışına yönelik öğrencilerin cesaretlendirilmesi ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması
- Zorbalık vakalarına yönelik başa çıkma planları yapılması

MADDE BAĞIMLILIĞININ ENGELLENMESİ

- Bağımlılığı kavrama
- Madde bağımlılığının oluşma sürecini kavrama
- Risk etmenlerini ortadan kaldırıcı çalışmalar yapma
- Madde bağımlılığı yapan maddelerin zararlarını bilme
- Madde bağımlılığında yasal sürecin nasıl işlediğini bilme ve
- Madde bağımlılığının önlenmesine yönelik yapılacak

MADDE BAĞIMLILIĞININ ENGELLENMESİ İÇİN KULLANILAN PROGRAMLAR

- **Yaşam Becerileri Eğitimi (LST)**
- **Okul Bakım Topluluk Programı**
- **Alternatif Düşünme Stratejilerinin Geliştirilmesi (PATHS)**
- **Tetikte Olma Projesi**

Cinsel Eğitim Programı

1. Kişilerarası karar verme ve kendine güven gibi becerilerin geliştirilmesi,
2. Değerlerin aydınlatılması,
3. İlgili bilginin sağlanması,
4. Gençlerin diğer gençleri eğitebileceği akran eğitimi
5. Dramatik senaryoların katalizör olarak kullanılabileceği gençlik tiyatro projeleri
6. Ebeveynler ve ergenlerin bilgisayar destekli öğretimi
7. Gün boyu konferans ve eğitimler

Kime Söylersiniz? Programı

- Bu program anaokulundan altıncı sınıfa kadar olan öğrencilere istenmeyen temasları bildirmeleri için bilgilendirme yapmak amacı ile tartışmalardan, resimlerden, kısa videolardan ve gelişimsel olarak uygun olan rol oynamalardan yararlanan bir programdır (Tutty, 1995).

Okulların Yapılandırılmasında Aile ve Toplum

Tschannen-Moran ailelerin okula katılımının beş türü (Çalık, 2007)

- 1. Okul hazırlığı*
- 2. Okulla iletişim*
- 3. Okuldaki etkinliklere katılım*
- 4. Evdeki öğrenme çalışmaları*
- 5. Karar alımı*

Saracho'ya göre Aile Katılımı;

- Çocuklarının öğrenmelerini ve gelişimlerini destekleyici ev koşulları yaratma konusunda ailelere yardımcı olmalı,
- Okul-ev iletişimini sağlayabilmek için çeşitli yollar tasarlamayı,
- Okulda aile katılımını artırmalı,
- Ailelere müfredata bağlı etkinlikleri evde nasıl geliştirebilecekleri konusunda yardımcı olmayı sağlamalı,
- Okul kararlarına ebeveynleri de katmalı,
- Toplumdaki kaynaklar ve hizmetleri belirlemeli ve bütünleştirmelidir (Gül, 2007).

COMER-ZIGLER (COZI) GİRİŞİMİ

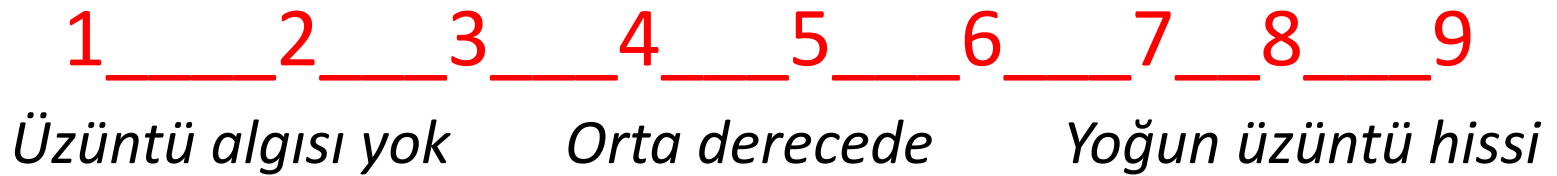
- CoZi Dr. Zigler'in 21C modeli ile Dr. Comer'in Okul Gelişim Programı'nın CoZi modeli çocuk-merkezli, işbirlikçi karar alma yapısı vasıtası ile okulla bağlantılandırılan kapsamlı bir aile destek hizmetleri dizisi sunmaktadır. Okulda aktif katılımcılar olarak ailelerin önemi vurgulanmakta ve bu teşvik edilmektedir. CoZi modeli güçlü bir okul topluluğu yaratma ve okul programının her parçasına aileleri dâhil etme yönündeki SDP hedefleri ile çocuklar ve onların aileleri ile bir-likte çalışmaya erkenden başlama yönündeki 21C hedeflerini birleştirerek çocukların gelişiminin her türlü planlama ve karar almanın temelinde yer aldığı okullar yaratır (Dupper, 2003).

Öğrenci ve Sistem Odaklı Müdahalelerin Değerlendirilmesi

- Dupper'a (2013) göre, değerlendirme tasarımlarını dört başlıkta ele almaktadır:
 - 1. Standart hale getirilmiş anketler** (saldırganlıkta, kendini kontrolde, depresyonda, kendini algılamada, kaygıda, hiperaktivite bağlantılı dikkat bozukluğunda, ısrarcılıkta ve yalnızlık hissinde meydana gelen değişimlerin değerlendirilmesinde kullanılabilir)
 - 2. Okul arşivleri** (akademik başarı, derslere deva, öğrenci davranışları vb.)

Dupper'a (2013) göre, değerlendirme tasarımları (*Devam*)

3. Bireyselleştirilmiş derecelendirme ölçekleri (çok amaçlı ölçüm işlemi, 1-5 veya 1-7 şeklindeki puanlamalar)

Dupper'a (2013) göre, değerlendirme tasarımları (*Devam*)

4. Davranışsal Ölçümler (*gözlem*)

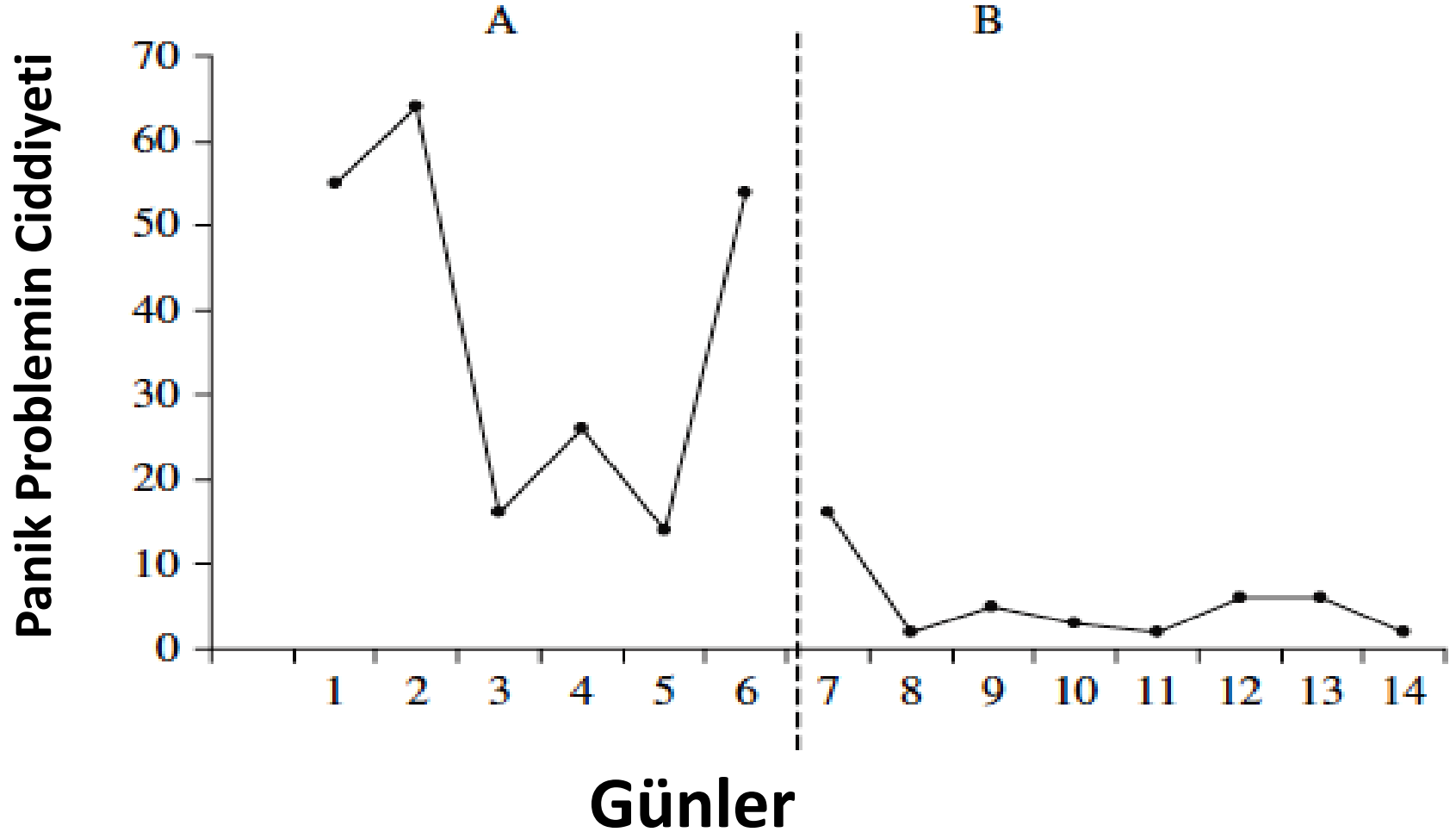
- Davranışsal ölçümler hem açık hem de örtülü davranışları dikkate almaktadır.

Corcoran ve Fisher'a (2000) göre, değerlendirme tasarımları

1.Tek-sistem tasarım (deneysel yöntem)

“zaman içinde tekrarlı bir biçimde ölçülen tanımlanmış bir hedefte (ya da problemde) meydana gelen değişiklikleri gözlemlemek için kullanılan deneysel prosedürler dizisi”

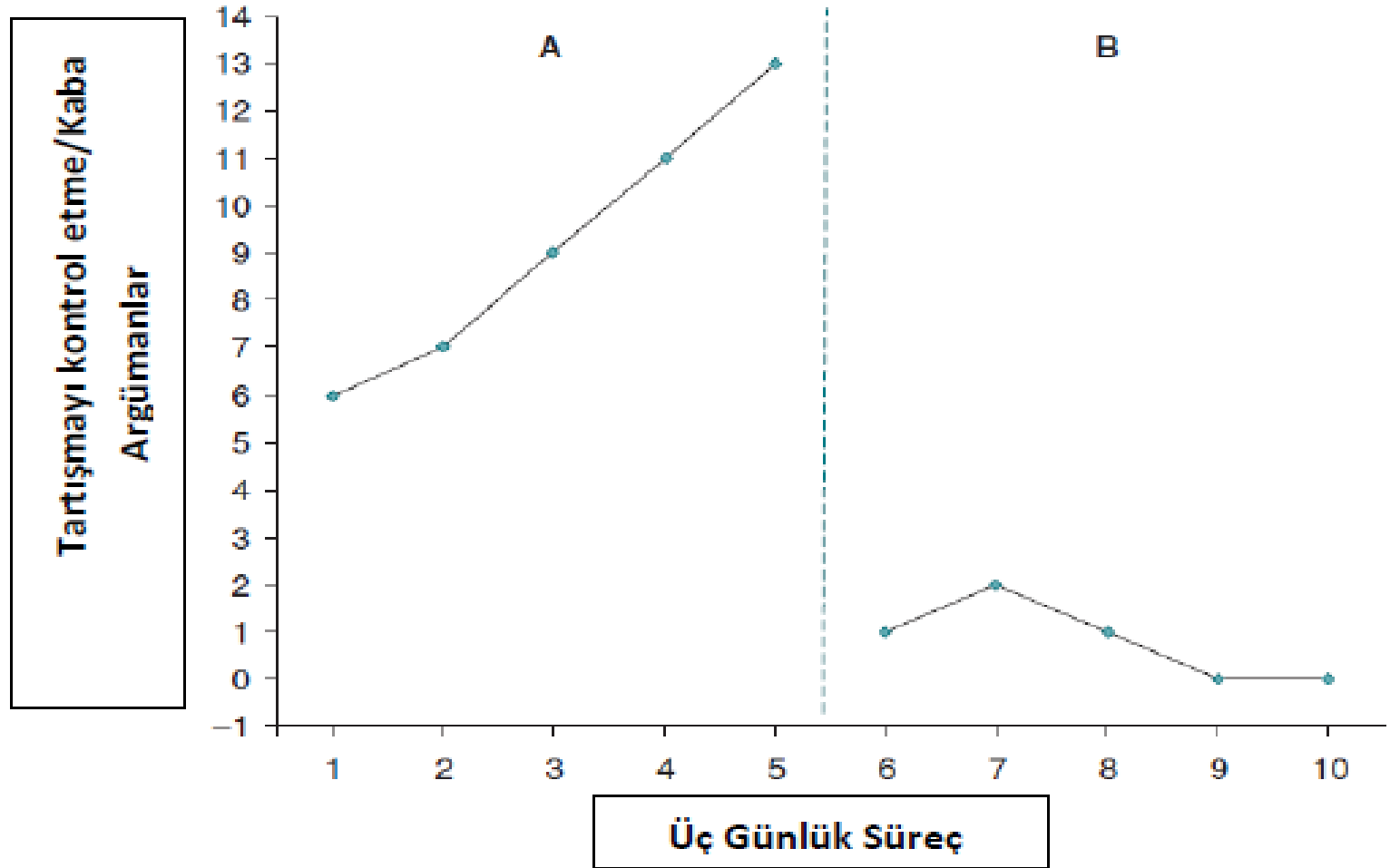
Tek-sistem tasarımda Tedavi Aşaması Örneği

A-B TASARIMI

- Tekrarlanan ölçümlerle temel aşamayı ve aynı ölçümlere devam edilen müdahale aşamasını içermektedir.
- Puanlar kötü davranışa yönelik verilerek, çocuk belli bir puana ulaştığı zaman bazı ayrıcalıklarını kaybedecektir.

Grafik 3: Davranışa İlişkin A-B Tasarımı

SİSTEM ODAKLI DEĞERLENDİRME

- Dupper 'nin (2013) belirttiği ailelerde, okullarda, sınıflarda, mahallelerde ve toplumlarda meydana gelen değişimleri belirleyebilmek üzere kullanılabilir sistem odaklı değerlendirme ölçeklerinden bazıları aşığıda yer almaktadır:
- Ailevi uyumu değerlendirmek üzere kullanılan CYDS Aile Değerlendirme Ölçeği,
- Aile bağı ve iletişimi değerlendirmek üzere Bireysel Koruyucu Faktör Endeksi,
- Okulun örgütsel sağlığını değerlendirmede Örgüt Sağlığı Envanteri,
- Sınıfların sosyal atmosferini değerlendirmede Sınıf Çevre Ölçeği,

KAPSAMLI KALİTELİ PROGRAMLAMA (CQP)

- Değerlendirme sürecini açıklığa kavuşturan ve uygulayıcılara kaliteli önleme programlarının uygulanmasında değerlendirmenin değerini gösteren açık bir yaklaşımdır.

CQP değerlendirme süreci aŐaęıdaki sekiz adımı

1. Neden bir müdahale ya da programa ihtiyaç duyulmaktadır?
2. Programınız bilimsel bilgiyi nasıl kullanmakta ve “en iyi uygulamayı” nasıl belirlemektedir?
3. Bu yeni program önerilmiş olan diğer programlarla nasıl bir uyum gösterecektir?
4. Bu program ya da müdahale nasıl gerçekleştirilecek?

CQP değerlendirme süreci (*Devam*)

5. Program ya da müdahale ne kadar iyi uygulandı?
6. Program ya da müdahale ne kadar iyi çalıştı?
7. Bir sonraki sefer uygulandığında program ya da müdahaleyi geliştirmek için ne yapılabilir?
8. Eğer programın etkin olduğu tespit edilmişse bu programı ya da müdahaleyi devam ettirmek ya da kurumsallaştırmak için neler yapılabilir?